

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

2.7.5. Доступ до закладів освіти та перебіг освітнього процесу містять корупційні ризики. Присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань нерідко відбуваються із значним використанням корупційних практик та інших проявів недоброчесності

Освіта – дуже важлива частина державного сектору в Україні за кількома показниками: витратами, державним працевлаштуванням та кількістю обслуговуваних громадян¹. При цьому, незважаючи на велику кількість досягнень, проблеми з доброчесністю в українській системі освіти залишаються і шкодять суспільству та економіці держави. Кошти держави та сімей на освіту витрачаються марно, довіру до дипломів підірвано, а родинні статки та зв'язки часто стають джерелом незаслужених преференцій у навчанні².

Корупційні ризики та порушення доброчесності пронизують всі рівні освіти. Наприклад, доступ до навчальних закладів в Україні за допомогою неофіційних платежів ОЕСР у 2017 році відмічала як на рівні дошкільної та середньої освіти, так і вищої³. Водночас, соціологічні дослідження 2021 року підтверджують, що респондентів найбільше турбує корупція під час здобуття вищої освіти⁴. Відповідні виклики під час воєнного стану тільки посилюються⁵. Тому проект Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки повинен містити заходи реагування на корупційні ризики саме у відповідній частині.

По-перше, тривалий час однією з ключових проблем недовіри до системи вищої освіти є явище корупції при вступі, у подоланні якого досягнуто значного прогресу шляхом запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО). Про успіх застосування цього інструменту та його підтримку стейкхолдерами свідчать соціологічні опитування. Наприклад, на думку більшості опитаних Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова у 2020 році, ЗНО поставило всіх у рівні умови (67, 4 %) та зменшило рівень корупції при вступі до закладів вищої освіти (60,4 %) ⁶.

З 2018 року використання методик ЗНО передбачено не тільки для вступу на всі бакалаврські програми, але й на магістерський рівень за спеціальностями 081 «Право» та 293 «Міжнародне право» – у формі Єдиного вступного іспиту та Єдиного фахового

¹Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017. Переклад з англ. - Інститутрозвиткуосвіти. К.; Таксон, 2017. 184 с. Режим доступу: [http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_\(1\).pdf](http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_(1).pdf). С. 12

²Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017. Переклад з англ. - Інститутрозвиткуосвіти. К.; Таксон, 2017. 184 с. Режим доступу: [http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_\(1\).pdf](http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_(1).pdf). С. 15

³Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017. Переклад з англ. - Інститутрозвиткуосвіти. К.; Таксон, 2017. 184 с. Режим доступу: [http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_\(1\).pdf](http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_(1).pdf). С. 23, 51, 121.

⁴Соціологічне опитування «Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність», проведене у листопаді - грудні 2021 року компанією InfoSapiens на замовлення НАЗК за фінансової підтримки Антикорупційної Ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI). У дослідженні взяло участь 2636 громадян та 1224 представників бізнесу з усіх областей України та міста Києва, окрім окупованих територій Донецької, Луганської областей та АР Крим. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444naccp_report_info_sapiens_2021_ukr_final.pdf

⁵ Корупційні ризики вступної кампанії 2022. Громадська організація «Асоціація юридичних клінік України», НАЗК, 2022. Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Ryzyky-vstupnoi-kampanii.pdf>

⁶Освіта і пандемія: що українці думають про дистанційне навчання та як оцінюють ЗНО. Спільне дослідження Центру Разумкова та Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва» з 3 по 9 липня 2020 року. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/osvita-i-pandemiia-shcho-ukraintsi-dumaiut-pro-dystantsiine-navchannia-ta-ia-k-otsiniuiut-zno>

вступного випробування. Окрім того, з 2019-2020 рр. умови вступу на другий (магістерський) рівень для низки спеціальностей передбачають складання іноземної мови з використанням технологій ЗНО, а у 2021 році втілено у життя положення ч. 10 ст. 44 Закону України «Про вищу освіту»⁷.

Попри це досі залишаються траєкторії вступу з високими корупційними ризиками (наприклад, за творчим конкурсом та внутрішнім вступним екзаменом). Так, згідно з проведеним НАЗК у 2022 році опитуванням 40 % студентів відповіли, що їм відомі випадки втручання співробітників університету в роботу приймальної комісії під час проведення внутрішніх вступних випробувань, 49 % респондентів зазначили, що їм відомо про можливість списати під час внутрішніх вступних випробувань або отримати завдання заздалегідь⁸. Отже, такі правила прийому мають надзвичайно високий ризик необґрунтованої деформації оцінок⁹. Саме тому розширення сфери застосування ЗНО та Єдиного вступного іспиту та Єдиного фахового вступного випробування є важливим кроком для поступового підвищення ступеня прозорості вступної кампанії, що і запропоновано у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки*.

Іншим корупційним ризиком при вступі до закладів вищої освіти є необґрунтоване надання пільг та преференцій¹⁰. Наприклад, пільги для складання внутрішнього іспиту замість ЗНО використовувались недоброчесно особами, які за медичними показаннями насправді підлягали оцінюванню у загальному порядку.

Саме тому у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано відмовитися від пільг по заміні зовнішнього незалежного оцінювання на іспити в закладі вищої освіти, крім обмеженого переліку вступників за безумовними медичними підставами та осіб, яких законом визнано учасниками бойових дій та які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, брали участь в антитерористичній операції (операції об'єднаних сил), забезпеченні її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, а також військовослужбовців військової служби за контрактом - при вступі до військових закладів вищої освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти.

Також варто нагадати, що уже понад 10 років умови прийому передбачають можливість подання заяв на участь у конкурсному відборі до закладів вищої освіти в електронній формі. Така практика є не тільки зручною для вступників, але й забезпечує належну прозорість, оперативність та уникнення зайвого контакту із членами приймальної (відбіркової) комісії. Однак, до сьогодні для деяких категорій осіб можливий лише

⁷ Прийом на основі ступеня бакалавра на навчання для здобуття ступеня магістра здійснюється за результатами вступних випробувань з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання та вступних іспитів у закладі вищої освіти або творчих конкурсів з предметів (дисциплін), з яких не проводяться вступні іспити з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання, включаючи єдиний вступний іспит з іноземної мови з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання. Особа може вступити до закладу вищої освіти для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра чи магістра, здобутих за іншою спеціальністю, за умови успішного проходження вступних випробувань з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання та вступних іспитів у закладі вищої освіти або творчих конкурсів з предметів (дисциплін), з яких не проводяться вступні іспити з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання.

⁸Реєстр корупційних ризиків у вищій освіті України. Асоціація юридичних клінік України, Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Reyestr_koruptsiy-nyh_ryzykiv_u_vyshhiiy-osviti_Ukraini-1.pdf. С. 2

⁹Антикорупційна програма Міністерства освіти і науки України на 2021-2023 роки, затверджена наказом МОН від 23 березня 2021 року №353. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Borotba-z-koruptsiyeyu/2021/08/19/Antykor.prohr.%20MON.2021-2023.01.pdf>. С. 3

¹⁰Реєстр корупційних схем. Разом проти корупції. 2019. Режим доступу: <https://www.rpk.org.ua/corruption-schemes/>

паперовий спосіб подання заявок. Наприклад, за наявності розбіжностей в даних вступника в ЄДЕБО (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), дата народження, стать, громадянство тощо) і у відповідному документі про раніше здобуту освіту та у сертифікаті зовнішнього незалежного оцінювання чи у разі подання іноземного документа про освіту¹¹ особа вимушена йти до приймальної (відбіркової) комісії кожного закладу вищої освіти, які теоретично можуть прийняти різні рішення щодо одного і того ж питання – допуску вступника до конкурсу. Тому у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано розширити сферу застосування електронних кабінетів та зменшити частку випадків обов'язкової подачі документів у паперовому вигляді.

Під час державної атестації здобувачів вищої освіти існує можливість вимагати чи отримувати неправомірну вигоду членом атестаційно-кваліфікаційної комісії або керівництвом кафедри/факультету за позитивну оцінку за результатами державної атестації¹². З метою посилення контролю за якістю освіти здобувачів вищої освіти та вимірювання і оцінювання результатів навчання, досягнутих здобувачем освіти за підсумками опанування освітньої програми, 19 травня 2021 року КМУ затвердив у новій редакції порядок щодо атестації здобувачів у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту на ступінь фахової передвищої освіти та ступенів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях та перелік спеціальностей, за якими буде здійснюватися ЄДКІ. Встановлено, що ЄДКІ може проводитися у формі зовнішнього незалежного оцінювання або в іншій формі та передбачати використання різних видів тестових та ситуаційних завдань, укладених відповідно до програми кваліфікаційного іспиту. Поступове запровадження ЄДКІ було заплановано розпочати з 2022 року¹³, однак у зв'язку з воєнним станом було прийнято рішення про атестацію здобувачів освіти у 2022 році без застосування ЄДКІ. Відтак, у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано забезпечити проведення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальностей галузей знань:

- а) 08 Право;
- б) 12 Інформаційні технології;
- в) 14 Електрична інженерія;
- г) 21 Ветеринарія (2%);
- г) 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону;
- д) 26 Цивільна безпека;
- е) 27 Транспорт;
- є) 28 Публічне управління та адміністрування;
- ж) 29 Міжнародні відносини;
- з) 22 Охорона здоров'я.

Ще однією проблемою, яка характеризується високим рівнем корупційних ризиків у вищій освіті, є питання вступу іноземних громадян до вітчизняних закладів вищої освіти¹⁴. Зокрема, система отримання запрошень на навчання для іноземних громадян не є достатньо прозорою. Так, кожен іноземець чи особа без громадянства повинен/повинна звернутися до закладу вищої освіти для отримання такого запрошення, що спричинює можливість

¹¹Водночас іноземці мають можливість верифікувати іноземні документи про освіту після зарахування до закладу вищої освіти.

¹²Реєстр корупційних ризиків у вищій освіті України. Асоціація юридичних клінік України, Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Reyestr_koruptsiy-nyh_ryzykiv_u_vyshhiy-osviti_Ukrai-ny-1.pdf. С. 13

¹³Атестація здобувачів освіти у формі ЄДКІ – Уряд вдосконалив процедури тестування. Міністерство освіти України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/atestaciya-zdobuvachiv-u-formi-yedki-uryad-udoskonaliiv-proceduri-testuvannya>

¹⁴Реєстр корупційних ризиків у вищій освіті України. Асоціація юридичних клінік України, Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Reyestr_koruptsiy-nyh_ryzykiv_u_vyshhiy-osviti_Ukrai-ny-1.pdf. С. 2-3

отримання посадовими особами закладів вищої освіти неправомірної вигоди чи задоволення свого приватного інтересу.

Зручний та прозорий вступ для іноземних громадян до закладів вищої освіти також є одним із пріоритетів згідно з проектом Плану відновлення України¹⁵. Відтак у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано забезпечити функціонування Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти (далі – Єдина система), яка дозволяє:

- розмістити кількість вільних місць для іноземних вступників у закладах вищої освіти;
- оформлення (реєстрацію та видачу) закладами вищої освіти електронних запрошень на навчання (стажування) в Україні;
- попереднє погодження електронних запрошень із заінтересованими органами;
- автоматизоване отримання інформації про рішення щодо оформлення віз для в'їзду в Україну з метою навчання, перетин державного кордону, оформлення посвідок на тимчасове проживання.

Процес здобуття вищої освіти та оцінювання результатів навчання також містить ряд корупційних ризиків. Можливість вимагати чи отримувати неправомірну вигоду за здачу заліків чи екзаменів студентів під час сесій, а так само за завищення результатів поточної успішності є комплексною та масштабною проблемою при освітній діяльності закладів вищої освіти¹⁶. Наприклад, за даними результатів опитування «Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність» 34,5 % респондентів робили неофіційні платежі (грошові кошти або подарунки) або надавали послуги особисто викладачам (наприклад, придбання підручників) за отримання заліку, складання іспиту, покращені оцінки під час складання сесії, у т.ч. з метою отримання стипендії¹⁷. Крім цього, 28,5 % громадян вчиняли аналогічні дії для отримання більш високих поточних оцінок в міжсесійний період. Також високим є рівень корупційних ризиків під час проходження практичної підготовки, що виявляється, зокрема, у можливості вимагати чи отримувати неправомірну вигоду викладачем чи адміністрацією закладу за захист звітів проходження практики (з огляду на відсутність або формальну роботу комісії із захисту звітів з практики)¹⁸.

¹⁵Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf>. С.21

¹⁶Реєстр корупційних ризиків у вищій освіті України. Асоціація юридичних клінік України, Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Reyestr_koruptsiy-nyh_ryzykiv_u_vyshhiy-osviti_Ukrai-ny-1.pdf. С. 6-7.

Які корупційні ризики можуть мати місце у ЗВО? Освіт Аналітика. Інформаційний бюлетень "Академічна доброчесність", 2022, №20. Режим доступу: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-20.pdf>. С. 2

Реєстр корупційних схем. Разом проти корупції. 2019. Режим доступу: <https://www.rpk.org.ua/corruption-schemes/>

¹⁷Соціологічне опитування «Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність», проведене у листопаді - грудні 2021 року компанією InfoSapiens на замовлення НАЗК за фінансової підтримки Антикорупційної Ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI). У дослідженні взяло участь 2636 громадян та 1224 представників бізнесу з усіх областей України та міста Києва, окрім окупованих територій Донецької, Луганської областей та АР Крим. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf. С. 47.

¹⁸Реєстр корупційних ризиків у вищій освіті України. Асоціація юридичних клінік України, Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Reyestr_koruptsiy-nyh_ryzykiv_u_vyshhiy-osviti_Ukrai-ny-1.pdf. С. 5.

Соціологічне опитування «Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність», проведене у листопаді - грудні 2021 року компанією InfoSapiens на замовлення НАЗК за фінансової підтримки Антикорупційної Ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI). У дослідженні взяло участь 2636 громадян та 1224 представників бізнесу з усіх областей України та міста Києва, окрім окупованих територій Донецької, Луганської областей та АР Крим. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf. С. 47.

Наслідком констатованої проблеми є підготовка некваліфікованих здобувачів вищої освіти, а основною причиною – непрозоре та неефективне управління освітнім процесом у закладах вищої освіти¹⁹. Так, у закладах вищої освіти запроваджено переважно паперовий документообіг, наручний спосіб надання та виконання завдань, контролю успішності. Обмін інформацією між викладачами та студентами у більшості випадків не є безпосереднім, а здійснюється через старост чи інших «довірених» осіб. Разом з тим, існує безліч випадків, коли студенти напряму контактують з викладачами і відповідно пропонують/отримують пропозиції надання неправомірної вигоди. У результаті проконтролювати своєчасність виконання завдань та об'єктивність оцінювання, а також запобігти ризику спонукання до несанкціонованих дій (наприклад, до купівлі власних посібників чи розробок викладачів або інших платних послуг з метою успішного складання предмету) є майже неможливо.

Збільшення прозорості та об'єктивності під час здобуття вищої освіти та оцінювання результатів навчання істотно вплине на констатовані корупційні ризики, а також втілить принцип студентоцентрованого навчання. Зокрема, у багатьох країнах широко застосовуються спеціальні електронні системи управління навчанням (LMS)²⁰. Такі системи мають багатокористувацький доступ і використовуються для опису та наповнення освітніх програм та окремих дисциплін, поширення, зберігання та систематизації навчальних матеріалів в режимі онлайн, незалежного оцінювання, ведення журналу успішності, проведення дистанційного та змішаного навчання і багато іншого. За допомогою LMS підвищується особиста відповідальність кожного учасника освітнього процесу (викладача, вчителя, студента, учня, методиста, тощо), які виконують необхідні дії з особистого акаунту із можливістю моніторингу історії всіх дій. Такі результати значно знижують ризик виникнення ситуацій, які пов'язані з нечесним оцінюванням, невчасним складанням завдань або складанням «заднім числом» тощо.

Саме тому у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано розробити та реалізувати Концепцію інформаційної системи управління вищою освітою (HEMIS) включно з розділом щодо впровадження сторонніх електронних освітніх інформаційних систем (електронних систем управління освітнім процесом (у тому числі контрольними заходами та практичною підготовкою)) у сфері вищої освіти та їх верифікації центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки оприлюднено.

Корупційні ризики не менш притаманні підготовці та захисту кваліфікаційних, а також наукових робіт. За результатами загальнонаціонального опитування студентів з 499 опитаних 16% відповіли, що стикалися з хабарництвом під час захисту магістерського/дипломного проекту, 26% — що їм відомо про випадки зарахування письмових робіт за їх відсутності або перевірки на плагіат²¹. Факти надання неправомірної вигоди для написання чи допомоги у захисті таких робіт підтвержені також рядом судових рішень, що набрали законної сили.

При цьому правові засоби притягнення до відповідальності за академічну недобросовісність, у тому числі академічний плагіат, не є досконалими. Так, чинне законодавство України не містить процесуальних норм щодо порядку застосування

¹⁹Реєстр корупційних ризиків у вищій освіті України. Асоціація юридичних клінік України, Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/Reyestr_koruptsiy-nyh_ryzykiv_u_vyshhiy-osviti_Ukrai-ny-1.pdf. С. 6-7.

Реєстр корупційних схем. Разом проти корупції. 2019. Режим доступу: <https://www.rpk.org.ua/corruption-schemes/>

²⁰Реєстр корупційних схем. Разом проти корупції. 2019. Режим доступу: <https://www.rpk.org.ua/corruption-schemes/>

²¹ Корупційні ризики у вищій освіті. ТОП 25: Стратегічний аналіз корупційних ризиків, авторський колектив, відповідальна експертка Марія ЦІП'ЯЦУК. - Київ: Національне агентство з питань запобігання корупції, Асоціація юридичних клінік України, 2022. Режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/TOP_25_koruptsiy-ni_ryzyku_u_vyshhiy-osviti.pdf. С. 38.

академічної відповідальності. Результатом цього стало скасування у судовому порядку не одного рішення Комітету з питань етики Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо можливого порушення академічної доброчесності у текстах дисертаційних досліджень²². Саме тому у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано визначити на рівні закону:

- вичерпні підстави та види юридичної відповідальності, а також інших заходів реагування на прояви академічної недоброчесності;

- вичерпні критерії наявності у діях особи проявів академічної недоброчесності, у тому числі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації;

- порядок здійснення провадження про притягнення до юридичної відповідальності за прояви академічної недоброчесності, у тому числі перевірки дисертації на наявність у ній академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації;

- засади (принципи) провадження про притягнення до юридичної відповідальності за прояви академічної недоброчесності: поваги до честі і гідності, рівності, гласності та відкритості провадження (зокрема шляхом забезпечення права кожної особи на участь у процесі прийняття рішення щодо неї);

- прийняття рішень шляхом відкритого поіменного голосування, зафіксованого протоколом засідання, який підлягає оприлюдненню);

- право будь-якої особи бути заявником як самостійним учасником провадження про притягнення до юридичної відповідальності за прояви академічної недоброчесності;

- права та обов'язки всіх учасників провадження про притягнення до юридичної відповідальності за прояви академічної недоброчесності.

Окремо слід наголосити на невизначеності строків давності притягнення до академічної відповідальності. З одного боку, громадськість наполягає на тому, щоб в законодавстві прямо було закріплено відсутність (незастосування) строку давності для позбавлення наукового ступеня за академічний плагіат, фабрикацію, фальсифікацію, інші порушення академічної доброчесності²³. Водночас, Шостий апеляційний адміністративний суд у справі № 640/10924/20 підтримав доводи позивача про те, що до його дисертації, захищеної у 2009 році, не можуть застосовуватися положення Закону України «Про вищу освіту», які набрали чинності лише у 2014 році, з огляду на положення ст. 58 Конституції України²⁴. Щодо дисертацій, захист яких відбувся після набрання чинності цим законом (тобто з 06.09.2014), то жодних визначених строків давності немає. Це створює ситуацію, за якої такі дослідження можуть підлягати перевірці у будь-який строк, у той час як більш ранні – за жодних обставин. Відтак у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано визначити на рівні закону строки давності притягнення до юридичної відповідальності за прояви академічної недоброчесності.

Окремим фактором, що породжує корупційні ризики, є існування до сьогодні у окремих законах положень про можливість встановлення доплат чи надбавок за науковий ступінь чи вчене звання для осіб, функції яких не пов'язані напряму із науковою чи дослідницькою діяльністю. Наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 135 Закону України «Про

²² Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 08.02.2021 у справі № 640/10924/20 за позовом Портнова Андрія Володимировича до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в особі Комітету з питань етики про визнання протиправним та скасування рішення. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94937370>

Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 27.07.2021 у справі № 640/23574/20 за позовом Шкарлета Сергія Миколайовича до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в особі Комітету з питань етики про визнання протиправним та скасування рішення. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98640850>

²³ Реєстр корупційних схем. Разом проти корупції. 2019. Режим доступу: <https://www.rpk.org.ua/corruption-schemes/>

²⁴ Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 08.02.2021 у справі № 640/10924/20 за позовом Портнова Андрія Володимировича до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в особі Комітету з питань етики про визнання протиправним та скасування рішення. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94937370>

судоустрій і статус суддів» суддівська винагорода складається з посадового окладу та доплат, зокрема за науковий ступінь. Крім цього, до Верховній Раді України продовжують надходити законопроекти, де пропонується встановити такі доплати²⁵. При цьому, досить часто мотивацією для дослідників, на яких поширюються аналогічні за змістом положення закону про такого роду доплати чи надбавки, є не досягнення певної наукової новизни, а матеріальна вигода. Саме тому у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано на рівні закону закріпити заборону встановлювати доплати, надбавки за науковий ступінь чи вчене звання (окрім як для працівників наукових, науково-дослідних і закладів вищої та фахової передвищої освіти).

Крім цього, значною перешкодою для досягненні результатів щодо системного подолання фактів академічного плагіату є обмежена доступність академічних текстів, що зберігаються у Національному репозитарії академічних текстів, для використання при здійсненні перевірок кваліфікаційних робіт, оскільки у файлах неможливе автоматичне розпізнавання тексту. Відтак при перевірці кваліфікаційних робіт на плагіат, академічні тексти, які містяться у базі Національного репозитарію академічних текстів, не зчитуються програмними продуктами, які здійснюють таку перевірку, що унеможлиблює виявлення факту плагіату з використанням вказаних академічних текстів.

Саме тому у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* запропоновано забезпечити інтегрованість Національного репозитарію академічних текстів із ключовими системами запобігання та виявлення академічного плагіату.

Для збільшення прозорості в обміні інформацією між Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, закладами вищої освіти, спеціалізованими вченими радами та їх членами, здобувачами наукового ступеня, заявниками в сфері присудження та позбавлення наукових ступенів у *Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки* передбачено вдосконалення інформаційної системи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, зокрема, шляхом розширення переліку відомостей, що вносяться до інформаційної системи, її користувачів (у тому числі членами спеціалізованих вчених рад, здобувачами наукового ступеня, заявниками в сфері присудження та позбавлення наукових ступенів).

²⁵ Наприклад, див. законопроект за реєстровим № 6506 від 05.01.2022 («Проект Закону про внесення змін до статті 94 Закону України «Про Національну поліцію» щодо збільшення грошового забезпечення поліцейських»). Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73566